

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۳، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۳

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۵۱۴

<http://jrpp.um.ac.ir>

بررسی متغیرهای تمایل به دریافت وام، جهت مقاوم‌سازی مساکن روستایی در برابر زلزله (مطالعه موردی: بخش آباده‌طشک واقع در شهرستان نیریز)

علی حاجی‌نژاد^۱ - علی عسگری^۲ - جعفر قادری^۳ - معصومه زارعی^{۴*}

۱. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۲. دانشیار مدیریت بحران، دانشگاه یورک کانادا، یورک، کانادا

۳. استادیار برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۴. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

تاریخ تصویب: ۱۳۹۳/۰۵/۲۵

صص: ۱-۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۵/۱۰

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر شناخت متغیرهای مؤثر بر میزان تمایل روستاییان به دریافت وام در فرایند نوسازی و بهسازی مساکن و همچنین، رتبه بندی این متغیرها می‌باشد.

روش: در این مطالعه، روش تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از حیث روش، توصیفی-تحلیلی و همبستگی است. برای توصیف داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و برای تعیین میزان تمایل به دریافت وام از آزمون خی‌دو، *T.Test* و *Anova* استفاده شده است. داده‌ها براساس مطالعات میدانی و با روش نمونه‌گیری کوکران، از سطح ۳۰۰ خانوار نمونه منطقه جمع‌آوری شده‌اند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که از شش متغیر موردبررسی، بین پنج متغیر نوع سکونت، سن، سطح تحصیلات، آگاهی از خطر و میزان درآمد، با متغیر وابسته تحقیق؛ یعنی، تمایل به دریافت وام رابطه معنی‌داری وجود داشت ($P < 0/05$) و بین متغیر وضعیت مالکیت منزل مسکونی با متغیر وابسته تحقیق رابطه معنی‌داری وجود نداشت ($P > 0/05$).

محدودیت‌ها/ راهبردها: نداشتن دسترسی به اطلاعات به‌هنگام در روستاها، از چالش‌های پژوهش حاضر می‌باشد.

راهکارهای عملی: با توجه به یافته‌ها، راهکارهایی شامل توجه به جدول زمان‌بندی برای اعطای وام به خانوارهای متمایل، تأمین بخشی از نیاز ساختمان‌سازی با بهای بارانه‌ای و غیره پیشنهاد شده‌اند.

اصالت و ارزش: پژوهش حاضر از این نظر دارای اهمیت است که با شناسایی متغیرهای تمایل به دریافت وام، مدیران روستایی می‌توانند برای مقاوم‌سازی مساکن اقدام کنند.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، تمایل به دریافت وام، مقاوم‌سازی، آباده‌طشک.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

به لحاظ شرایط جغرافیایی و زمین‌شناختی (قرارگیری در کمربند زلزله‌خیز آلپ - هیمالیا)، ایران از نواحی بسیار فعال و لرزه‌خیز جهان محسوب می‌شود. به‌همین دلیل، در زمره کشورهای با سطح آسیب‌پذیری بالا در برابر مخاطرات لرزه‌ای دسته‌بندی می‌شود (حمزه‌لو، ۲۰۰۵، ص. ۶۲۱).

منطقه آباده‌طشک که منطقه مورد مطالعه است، در نزدیک خط تکتونیک قوی که در جهت شمال غرب- جنوب شرق کشیده شده است، قرار دارد. این منطقه در بین گسل‌های زاگرس و کازرون قرار گرفته است. (مشاور ستاوندنما، ۱۳۷۵، ص. ۶۷). با توجه به تعلق منطقه مورد مطالعه به کمربند کوهستانی زاگرس، زلزله‌خیزی این منطقه با وجود اینکه تاکنون پدیده زمین‌لرزه‌ای شدید در منطقه اتفاق نیفتاده است، محتمل می‌باشد؛ بنابراین، منطقه مورد مطالعه به لحاظ قرارداد داشتن در معرض خطر زلزله، به‌عنوان یکی از تأثیرپذیرترین سوانح طبیعی دارای استعداد بسیار زیادی است؛ از این رو، زلزله مخرب‌ترین حادثه طبیعی در منطقه تلقی می‌شود. شدت برخی از بلایا، به‌ویژه زلزله خارج از کنترل انسان است؛ اما با بهره‌گیری از دانش، عقل و برنامه‌ریزی و به‌ویژه با اتکا به دانش مدیریت بحران خسارت‌های احتمالی را می‌توان به حداقل رساند. سوانح طبیعی به‌ویژه زلزله، بالقوه مستعد ایجاد آسیب هستند (شکیبا، ۱۳۸۷، ص. ۱۰۰). عوامل متعددی در زلزله‌خیزی هر منطقه دخالت دارند؛ وجود زمینه‌های لرزه‌خیزی ناشی از موقعیت زمین‌شناسی، وجود گسل‌های فراوان در حاشیه و بطن روستاها و شهرها همگام با عوامل انسانی مثل افزایش مسکن‌های کم‌دوام روستایی قابلیت لرزه‌پذیری را افزایش داده‌اند (بهرامی، ۱۳۸۷، ص. ۱۳۱).

بنابراین، لازم است تا در سطح جامعه آگاهی‌رسانی شود و مردم باید بدانند که مسئله مقاومت‌سازی در پیشگیری از خطر مؤثر است. ایمن‌نبودن مسکن روستایی در برابر زلزله می‌تواند هزینه‌های هنگفتی بر دولت و مردم در حین یا بعد از وقوع بحران وارد آورد. این هزینه‌ها را با اتکا به دانش مدیریت بحران می‌توان مدیریت کرد. برای مدیریت کاهش هزینه‌های سوانح، می‌توان به اعمال سیاست‌ها و راهکارهایی در مرحله قبل از بحران اشاره کرد که عبارت‌اند از: ۱. اعمال روش‌های غیرسازه‌ای؛ مانند آگاه‌کردن مردم برای داشتن مشارکت

اقتصادی در راستای ایمن‌سازی مسکن و ایجاد آگاهی عمومی؛ ۲. اعمال روش‌های سازه‌ای؛ مانند اجرای آیین‌نامه‌های ساختمانی، تمهیدات به‌کارگرفته‌شده طبق موازین مهندسی در برنامه‌ریزی، طراحی و ساختمان (آمی، ۲۰۱۱، ص. ۴۶). افزون‌براین، باید به روستاییان آگاهی داده شود که هزینه بازسازی مسکن‌های خسارت‌دیده ناشی از زلزله، بیشتر از هزینه مقاوم‌سازی می‌باشد (تنها از بعد هزینه‌های مالی به‌غیر از هزینه‌های انسانی که غیرقابل اندازه‌گیری هستند) (زارعی، ۱۳۹۰، ص. ۵). همانطور که در جدول (۱) مشخص است، ابنیه مرمتی و تخریبی در همه روستاهای هدف درصد زیادی را به‌خود اختصاص داده‌اند که در مقابل زلزله بسیار آسیب‌پذیر هستند:

جدول ۱- بررسی کیفیت ابنیه روستاهای هدف به درصد

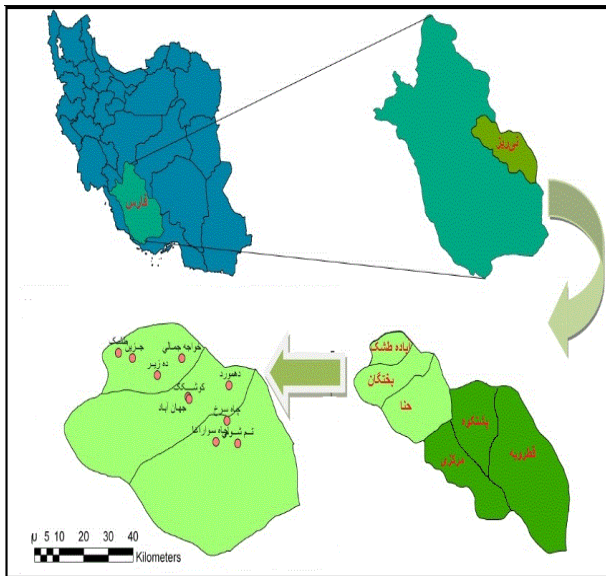
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

ردیف	نام روستا	ابنیه مرمتی	ابنیه تخریبی
۱	کوشک	۵۰/۵	۲/۵
۲	ده‌زیر	۶۶	۲۴
۳	خواجه‌جمالی	۲۴/۵	۱۰/۴
۴	تم‌شولی	۶۰	۲۰
۵	طشک	۴۴	۵
۶	دهمورد	۴۰/۹	۱۶/۶
۷	جزین	۵۱	۵
۸	جهان‌آباد	۷۰	۱/۹
۹	چاه‌سوارآغا	۴۷/۲	۳
۱۰	چاه‌سرخ	۷۵	۵/۹

با توجه به اینکه در سطح منطقه، شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توزیع فضایی یکسانی ندارند، تمایل به دریافت وام برای مقاوم‌سازی نیز متفاوت می‌باشد. در مجموع، تمایل به دریافت وام تابع مجموعه‌ای از معیارها است که شامل میزان سواد، میزان درآمد، آگاهی، نوع سکونت در روستا، امکان وقوع خطر و غیره است. این، در حالی است که امکان وقوع خطر در سطح منطقه برای همه یکسان است؛ ولی معیارها توزیع فضایی یکسانی در سطح منطقه ندارند.

بر اساس جدول (۱)، در روستاهای هدف، مسکن کیفیت خوبی ندارد؛ بنابراین، ضرورت توجه به مسئله بهسازی و نوسازی مسکن اهمیت پیدا می‌کند. با توجه به این مطالب، بررسی مسکن مطلوب باید در مطالعات اجتماعی- اقتصادی مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد. در این راستا، تمایل روستاییان

منطقه شهری، ۳۱۹۳ نفر مرد و ۳۰۲۰ نفر زن هستند و در مناطق روستایی، ۱۰۸۲۰ نفر مرد و ۱۰۹۳۲ نفر زن می‌باشند (مهندسين مشاور سما، ۱۳۸۸، ص. ۷۸).

شکل ۱- موقعیت روستاهای هدف

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

۲.۲. روش تحقیق

روش تحقیق این مطالعه توصیفی-تحلیلی است. بخش عمده داده‌ها و اطلاعات مورد استفاده از طریق مطالعات میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه به دست آمده‌اند. بخش دیگر اطلاعات به صورت اسنادی تکمیل شده‌اند. جامعه آماری تحقیق شامل روستاهای دهستان‌های آباده‌طشک، حنا و بختگان می‌باشد. براساس آخرین تقسیمات کشوری، تعداد آبادی‌های موجود در این منطقه، ۴۹ آبادی است. از آنجایی که امکان تکمیل پرسشنامه در تمام روستاهای منطقه مورد مطالعه وجود نداشت، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله استفاده شد (دلور، ۱۳۸۸، ص. ۱۱۰). ابتدا، روستاهای محدوده مورد مطالعه براساس بعد مسافت با مرکز دهستان‌ها که کمترین فاصله را داشته باشند، انتخاب شدند و به سه خوشه تقسیم گردیدند: خوشه اول (آباده‌طشک) با ۹ روستا، خوشه دوم (حنا) با ۷ روستا و خوشه سوم (بختگان) با ۷ روستا انتخاب شدند. در مرحله بعد، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، از خوشه اول ۴ روستا و از خوشه‌های دوم و سوم هرکدام ۳ روستا انتخاب شدند. در نهایت، با لحاظ کردن تعداد خانوارهای ساکن در این ده روستا، از طریق فرمول کوکران و در سطح اطمینان ۹۵٪ تعداد ۳۰۰ خانوار انتخاب شدند.

به دریافت وام و درزمینه مقاوم‌سازی و بهسازی بافت‌های فرسوده محیط روستایی ضروری می‌باشد. با توجه به اینکه منطقه مورد مطالعه بر روی خط گسل زلزله قرار دارد و نیز با توجه به نبودن استحکام و ناپایداری ابنیه در این روستاها، ضرورت ایمنی مسکن در برابر زلزله نمود پیدا می‌کند؛ بنابراین، اساسی‌ترین اقدام، مقاوم‌سازی مسکن در برابر زلزله خواهد بود؛ زیرا، سطح مشارکت و تمایل به پرداخت و دریافت وام روستاییان در ایمن‌سازی مسکنشان در حد مطلوب نیست (جدول ۳). به همین دلیل، با فراهم ساختن زمینه مناسب برای تمامی روستاییان با هدف ارائه طرح‌ها با راه‌حل و ارائه راهکارهای مناسب که در جهت توسعه است، می‌توان روحیه مشارکت و دخالت‌دادن آن‌ها در امور روستایی را افزایش داد.

۲.۱. اهداف تحقیق

اهداف پژوهش عبارت‌اند از: تلاش برای شناخت متغیرهای مؤثر بر میزان تمایل به دریافت وام روستاییان در فرایند نوسازی و بهسازی مسکن و رتبه‌بندی این متغیرها، بررسی توزیع فضایی میزان تمایل به دریافت در سطح منطقه، کمک به متولیان امر در حوزه برنامه‌ریزی مدیریت روستایی با شناخت این متغیرها برای افزایش میزان مشارکت روستاییان در فرایند بهسازی و نوسازی.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی تحقیق

بخش آباده‌طشک به مختصات جغرافیایی ۵۳ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۴۵ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۱۸ دقیقه تا ۲۹ درجه و ۵۵ دقیقه عرض شمالی، بین شهرستان‌های نیریز، آباده، مرودشت، شیراز، استهبان و نیز بخش مرکزی محدود می‌باشد. بخش آباده‌طشک با مرکزیت شهر آباده‌طشک، با ۳۵۰۰ کیلومتر مربع وسعت و ۲۶۶۴۱ نفر جمعیت، یکی از بخش‌های چهارگانه شهرستان نیریز است. براساس آخرین تقسیمات کشوری، بخش آباده‌طشک دارای ۳ دهستان آباده‌طشک، بختگان و حنا بوده است. در سال ۱۳۷۴، تبدیل مرکز این بخش به شهر، سبب ایجاد تحولاتی درزمینه جمعیتی-اقتصادی و روابط موجود میان سکونتگاه‌های این بخش شده است. طبق گزارش مرکز آمار در سال ۱۳۸۵، بخش ذکرشده، در منطقه شهری دارای ۱۶۱۴ خانوار و جمعیتی معادل ۶۲۱۳ نفر و در مناطق روستایی، دارای ۵۲۳۰ خانوار و جمعیتی معادل ۲۱۷۵۲ نفر است. از لحاظ نسبت جنسی، در

جدول ۲- متغیرهای تحقیق

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

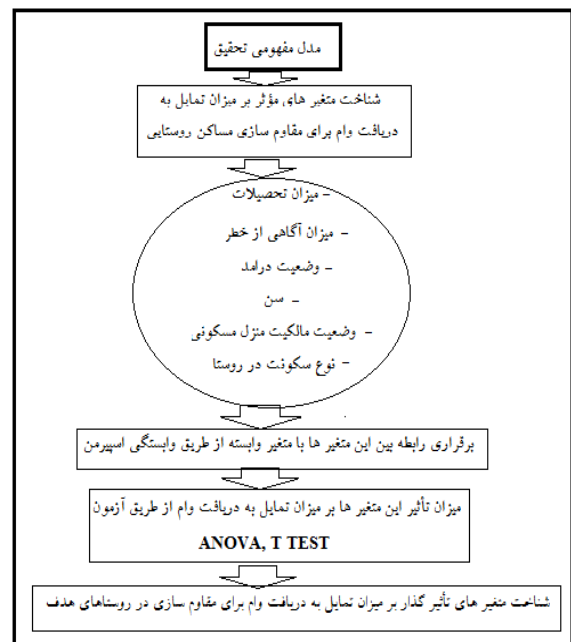
متغیر وابسته	متغیر مستقل
تمایل به دریافت وام	سطح درآمد، سطح تحصیلات، میزان آگاهی از خطر، وضعیت مالکیت منزل مسکونی، نوع سکونت در روستا، سن

۳. مبانی نظری تحقیق

در حال حاضر، مسائل مسکن امری جهانی شده است و جوامع و کشورهای مختلف با چنین مسائلی دست‌به‌گریبان هستند (گالنت، مارک، و توودر^۲، ۲۰۰۳، ص. ۲۸). برنامه‌های مسکن در قالب برنامه‌ریزی فیزیکی قرار دارند؛ زیرا، این نوع برنامه‌ریزی مربوط به ساختار فیزیکی یک ناحیه است؛ مانند کاربری زمین، ارتباطات و تأسیسات و تجهیزات و غیره؛ بنابراین، ساخت خانه و احداث زیرساخت‌هایی نظیر لوله‌کشی آب، تأسیسات بهداشتی، ایجاد راه‌ها و معابر روستا، از جمله این نوع برنامه‌ریزی‌ها هستند (مجتهدزاده، ۱۳۶۸، ص. ۶۸). مهم‌ترین دلایل توجه به مسئله مسکن روستایی عبارت‌اند از: تحول شرایط زندگی روستایی و الزام تطابق با شرایط حال، ضرورت کاهش خسارت بلایای طبیعی سیل، زلزله، طوفان و رانش زمین، الزامات بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن وابسته، فراهم آوردن محیط مناسب زندگی و توازن شهر و روستا و به وجود آوردن شرایط مناسب زندگی برای جوانان و افراد تحصیل کرده و رعایت نکردن ضوابط فنی در ساخت‌وساز (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۷۶، ص. ۴).

در رویکردی مردم‌گرایانه و مشارکت‌جویانه همراه با جامع‌نگری، نوسازی بافت‌های فرسوده محدود به ابعاد فیزیکی و کالبدی نیست و ضرورتاً شامل نوسازی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز می‌شود. از چنین زاویه‌ای، نوسازی با ماهیتی همه‌جانبه، فراگیر، مبتنی بر جنبشی دائمی و متکی بر مدیریتی منسجم و هوشمند است تا بتواند از طریق به‌هنگام کردن الگوهای اجرایی، دستیابی به اهداف کلان نوسازی را ممکن سازد. در نوسازی، وفاداری به گذشته در صورت خدشه‌دار نشدن ارزش‌های کهن (چه فنون نوین به‌کار گرفته شوند و چه نشوند) مجاز است. دامنه فعالیت‌های نوسازی شامل این موارد می‌شود: انطباق^۳، تجدید حیات^۴، توان‌بخشی^۵، تبدیل و دگرگونی^۶ و نوشدن^۷ (مهندسین مشاور شاران، ۱۳۸۴، ص. ۳۳).

پرسشنامه تهیه‌شده بین ۳۰۰ خانوار انتخاب‌شده توزیع گردید و اطلاعات موردنیاز دریافت شدند. روایی این پرسشنامه به تأیید اساتید و صاحب‌نظران دانشگاهی رسید و میزان پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ معتدل ۰.۹۵٪ تعیین گردید.

شکل ۲- مدل مفهومی تحقیق

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

۳.۲. فرضیه‌ها و متغیرهای تحقیق

فرضیه‌های تحقیق عبارت‌اند از:

- تمایل به دریافت وام روستاییان برای مقاوم‌سازی مسکن، توزیع فضایی یکسانی در سطح منطقه ندارد.
- بین تمایل به دریافت وام روستاییان برای مقاوم‌سازی مسکن با سطح درآمد، سطح تحصیلات و میزان آگاهی از خطر، رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- بین میزان تمایل به دریافت وام برای مقاوم‌سازی و ویژگی‌هایی همچون وضعیت مالکیت منزل مسکونی، نوع سکونت در روستا و سن، رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- از آنجایی که آزمودن فرضیه‌ها نیاز به تعیین نام‌گذاری و عملیاتی کردن متغیرها دارد (دلور، ۱۳۸۸، ص. ۳۹)، در جدول (۲) متغیرهای تحقیق آورده شده‌اند. لازم است توضیح داده شود که متغیرها کمی هستند و قابلیت اندازه‌گیری دارند. برای بررسی میزان تمایل به دریافت وام روستاییان، از طیف لیکرت (اصلاً مایل نیستم، مایل نیستم، تا حدودی، مایلیم، کاملاً مایلیم) استفاده گردید.

که درمورد پروژه با آن‌ها مشورت شده بیشتر است و نه تنها علاقه‌مندی به پرداخت هزینه‌ها بیشتر است، بلکه همچنین، بسته به ارزش کاربردی مسکن، محیط و محل سکونت و نیز فوایدی که از این خدمات به شخص می‌رسد، عموماً میل به پرداخت هزینه از طرف کسانی که از آن سودمند می‌شوند، اهمیت اجرایی قابل توجه‌تری پیدا می‌کند.

در انگلستان و در تجارب نوسازی، معافیت‌های مالیاتی، پرداخت وام‌های بانکی و ارائه تسهیلات، به‌عنوان یک اصل موردتوجه قرار گرفته‌اند. در فرانسه، ایجاد تسهیلات مالی از طریق کمک‌های بلاعوض از طرف دولت به مالکان و صاحبان بناها، برای پاسخ‌گویی به مخارج مرمتی، به‌تناسب میزان مخارج و سطح زیربنای محل موردنظر اجرا شده است. در سال ۱۹۷۶ در آمریکا، قانون برگشت یارانه‌های مالیاتی ملی برای حفاظت و مرمت مطرح گردید. این قانون با بازگرداندن چرخه مالیاتی به املاک حفاظت‌شده، درآمد محلی را افزایش داده و به بازسازی و بهسازی واحدهای مسکونی یاری رسانده است. در ژاپن نیز برقراری نظام اجاره پایین، برحسب توان مالی خانوارها و پرداخت یارانه دولتی به خانوارهای مایل به نوسازی، از نکات قابل توجه در مرمت شهری است (علوی‌نبار، ۱۳۸۲، ص. ۱۲۶). در نهایت، می‌توان نتیجه گرفت که با فرض رویکرد مشارکتی و واگذاری نقش اجرا به مردم، مهم‌ترین وظیفه دولت مرکزی و محلی فراهم‌آوردن شرایط مناسب برای تحقق نوسازی و توسعه جریان ساخت‌وساز است.

۴. یافته‌های استنباطی تحقیق

برای سنجش میزان تمایل به دریافت وام در کل روستاهای هدف، از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. نتایج *One-Samples T.Test* حاکی از آن است که میزان تمایل به دریافت وام کل روستاها با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت، دارای امتیاز ۳/۷۰۰ در حد متوسط می‌باشد.

جدول ۳- نتایج آزمون t میزان تمایل به دریافت وام

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

	t	Df	Sig.	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
میزان تمایل به دریافت وام	۶۹/۶۶۹	۲۹۹	۰/۰۰۰	۳/۷۰۰	۳/۶۰	۳/۸۰

بهبود محیط روستایی به دلیل وجود مسائل و مشکلات محیط - زیست کاری ضروری است و یکی از وظایف اساسی مدیریت روستایی برای فراهم‌آوردن شرایط مناسب زیست شایسته انسانی در روستاها، توجه به بهبود محیط روستایی است؛ اما با توجه به گستردگی و پیچیدگی مسائل محیط‌زیست و پرهزینه‌بودن روش‌ها و ابزارهای مقابله با آن برای مدیریت روستایی، بهترین گزینه بهره‌گیری از مشارکت مردمی برای بهبود محیط روستایی است. در این زمینه، نوسازی بیش از آنکه به‌عنوان مداخله‌ای کالبدی دارای اهمیت باشد، به‌عنوان اقدامی انسانی و اجتماعی مطرح است. تجارب موفق نوسازی همانند تجارب انگلستان و ژاپن از مداخله در بافت‌های فرسوده، براساس حضور و مشارکت ساکنان بافت در تمامی مراحل از برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری تا اجرا به نتیجه رسیده‌اند؛ بنابراین، توجه به روش تعاملی و برقراری ارتباط دوسویه بین دولت مرکزی، دولت‌های محلی و نهادهای مدنی به‌عنوان نمایندگان مردم از عوامل تأثیرگذار در موفقیت طرح‌های نوسازی به‌شمار می‌رود. لازمه این امر، توجه به اصل حفظ ساکنان موجود در حین نوسازی است. در طرح‌های نوسازی، جابه‌جایی جمعیت (تجربه پاریس در قرن ۱۹)، یکی از معضلاتی به‌شمار می‌رود که سبب ایجاد و گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی و نیز شکل‌گیری محدوده‌های عاری از هویت می‌گردد.

پیش‌بینی تسهیلات ارزان‌قیمت، در نظر گرفتن معافیت‌های مالیاتی و سایر بخشودگی‌ها و اعطای یارانه در موارد موردنیاز، از ابزارهای حمایتی است که در بیشتر تجارب موفق نوسازی استفاده می‌شوند. در این خصوص می‌توان به تجارب انگلستان، فرانسه (قرن بیستم و پس از سال ۱۹۶۲ آمریکا و ژاپن اشاره کرد (عندلیب و حاجی‌علی‌اکبری، ۱۳۸۷، ص. ۳۰).

طبق پژوهش‌هایی که ماجالا^۸ (۱۹۹۸، ص. ۲۸) در کنیا درمورد سکونتگاه‌های غیررسمی انجام داده، به نتیجه جالبی درمورد مشارکت شهروندی دست یافته است. وی در پژوهش خود در باندنی متوجه شد که میزان رضایتمندی در بین افرادی

ملاک میزان تمایل به دریافت وام، از طریق تکمیل پرسشنامه توسط روستاییان هر روستا انجام شده است؛ براین اساس، بالاترین میزان میانگین تمایل به دریافت وام، به ترتیب مربوط به روستاهای چاهسوارآغا و چاه سرخ بوده است و پایین ترین میزان میانگین تمایل به دریافت وام، مربوط به روستاهای

جدول ۴- سطح بندی میزان تمایل به دریافت وام در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

نام روستا	میزان تمایل به دریافت	سطح بندی	تعداد روستا
طشک - کوشک - دهزیر	۳/۳۳ - ۳/۵۶	ضعیف	۳
دهمورد - خواجه جمالی - جزین - تم شولی - جهان آباد	۳/۵۶ - ۳/۸۰	متوسط	۵
چاه سرخ - چاهسوار آغا	۳/۸۰ - ۴/۳۳	قوی	۲

آزمودن فرضیه اول: تمایل به دریافت وام روستاییان برای مقاوم سازی مسکن، توزیع فضایی یکسانی در سطح منطقه ندارد. H0: توزیع فضایی تمایل به دریافت وام در سطح منطقه، یکسان است.

H1: توزیع فضایی تمایل به دریافت وام در سطح منطقه، یکسان نیست.

با توجه به اینکه $\chi^2 = 251/600$ و $df = 3$ در سطح اطمینان ۹۹٪ ($p = 0/001$) معنی دار است، فرضیه صفر رد می شود؛ بنابراین، فرضیه H1 تأیید می گردد و تمایل به دریافت وام در سطح منطقه به صورت یکسان توزیع نشده است.

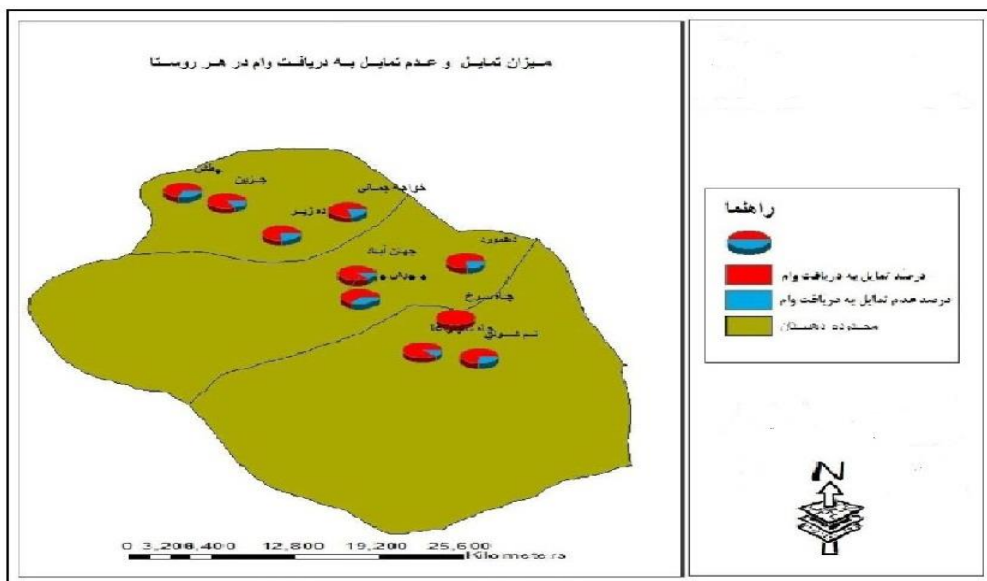
جدول ۵- جدول توصیفی تمایل به دریافت وام، از طریق

آزمون χ^2 دو و مقدار sig آن

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

تمایل به دریافت وام	
Chi-Square	۲۵۱/۶۰۰ ^a
df	۳
Asymp. Sig.	۰/۰۰۰

۱.۴. ۱.۴. آزمودن فرضیه‌ها

شکل ۳- میزان تمایل به دریافت وام در روستاها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

جدول (۶) sig و تعداد داده‌ها را نشان می‌دهد. براساس این خروجی، از آنجایی که sig همه متغیرها به جز متغیر وضعیت مالکیت منزل مسکونی کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرض H0 رد می‌شود و بنابراین باید گفت که میان متغیر تمایل به پرداخت و همه متغیرها همبستگی وجود دارد؛ بنابراین، فرض H1 تأیید می‌شود و درمورد متغیر وضعیت مالکیت منزل مسکونی، چون sig آن بیشتر از ۰/۰۵ است، فرض H0 درمورد این متغیر پذیرفته می‌شود. همبستگی بین دو متغیر نوع سکونت و وضعیت مالکیت منزل مسکونی منفی است؛ به این معنا که با افزایش یکی، متغیر دیگر کاهش می‌یابد؛ هر جا نوع سکونت غیربومی افزایش یابد، میزان تمایل به دریافت وام کاهش یافته است.

ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که متغیرهای این پژوهش جزئی از این ابعاد محسوب می‌شوند، در هر روستا متفاوت بودند؛ بنابراین، میزان تمایل به دریافت وام در هر روستا متناسب با این متغیرها متفاوت است و در نتیجه، تمایل به دریافت وام در سطح منطقه، توزیع فضایی یکسانی ندارد.

آزمودن فرضیه‌های دوم و سوم: بین تمایل به دریافت وام روستاییان برای مقاوم سازی مساکن، با سطح درآمد، سطح تحصیلات و میزان آگاهی از خطر، وضعیت مالکیت منزل مسکونی، نوع سکونت در روستا و سن، رابطه معنی داری وجود دارد.

H0: بین عوامل پیش‌بینی شده و میزان تمایل به دریافت وام، رابطه معنی داری وجود ندارد.

H1: بین عوامل پیش‌بینی شده و میزان تمایل به دریافت وام، رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۶- ضریب همبستگی اسپیرمن متغیرهای تحقیق

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

سن	نوع سکونت در روستا	مالکیت منزل مسکونی	آگاهی از خطر	سطح تحصیلات	سطح درآمد	تمایل به دریافت وام
۰/۵۷۲**	-۰/۳۵۸**	-۰/۰۸۲	**۰/۷۲۴	**۰/۴۳۲	**۰/۳۷۳	ضریب همبستگی اسپیرمن
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	خطای آزمون
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	تعداد

تحصیلات بالاتر بیانگر میزان تمایل به دریافت وام بیشتر است که نتیجه آن ارتقای سطح کمی و کیفی مسکن است. برای متغیر سطح آگاهی از خطر، جدول توصیفی استخراج شده از آزمون Anova نشان داد که میانگین میزان آگاهی بسیار زیاد با میانگین ۴/۳۶، آگاهی زیاد با میانگین ۳/۹۷ و آگاهی متوسط با میانگین ۲/۷۲، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند.

برای متغیر سن، جدول توصیفی استخراج شده از آزمون Anova نشان داد که رده سنی ۳۰-۱۸ با بالاترین میانگین؛ یعنی، ۴/۴۳، رده سنی ۴۰-۳۰ با میانگین ۴/۱۱ و رده سنی ۶۰-۴۰ با میانگین ۳/۶۹، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند؛ بنابراین، بیشترین میزان تمایل به دریافت وام بیشتر، در رده سنی ۳۰-۱۸ سال است.

براساس آزمون *T.test*، به بررسی میزان تمایل افراد به دریافت وام براساس وضعیت مالکیت منزل مسکونی و نوع سکونت در روستا پرداختیم. نتایج حاصل از آزمون *t* با دو نمونه مستقل بین وضعیت مالکیت منزل مسکونی و تمایل به

براساس آزمون Anova، به بررسی میزان تمایل افراد به دریافت وام براساس میزان درآمد، سطح تحصیلات، میزان آگاهی از خطر و سن پرداختیم.

طبق جدول توصیفی استخراج شده از آزمون Anova، سطح درآمد بالای ۷۰۰ با میانگین ۴/۸۰، درآمد ۷۰۰-۵۰۰ با میانگین ۴/۲۳ و درآمد ۵۰۰-۳۵۰ با میانگین ۴/۱۵، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند؛ بنابراین، درآمد بالاتر میزان تمایل به دریافت وام را بیشتر می‌نماید که نتیجه آن ارتقای سطح کمی و کیفی مسکن است، میانگین درآمد ۱۰۰-۵۰ پایین‌ترین میانگین را به دست آورده است و تمایل به دریافت وام نیز به نسبت گروه‌های دیگر کمتر است که این شاید به دلیل نداشتن توانایی در بازپرداخت وام باشد.

برای متغیر سطح تحصیلات، جدول توصیفی استخراج شده از آزمون Anova نشان داد که میانگین سطح تحصیلات کارشناسی ارشد با میانگین ۴/۲۵، سطح تحصیلات فوق دیپلم با میانگین ۴/۱۲ و سطح تحصیلات کارشناسی با میانگین ۴/۰۷، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند؛ بنابراین، سطح

بین این متغیرها و متغیر وابسته (میزان تمایل به دریافت) را تأیید می‌کند؛ یعنی، خانوارهایی که از میزان درآمد، سطح تحصیلات و آگاهی از خطر بالایی برخوردار باشند، رابطه مثبتی با میزان تمایل به دریافت وام دارند. جذب مشارکت اقتصادی خانوارها چه از طریق دریافت وجه و چه از طریق پرداخت وجه برای مقاوم‌سازی مسکن، باعث ارتقا و بهبود مسکن می‌گردد و این موضوع می‌تواند منشأ تحقق بسیاری از طرح‌های توسعه روستایی قلمداد گردد؛ بنابراین، مقاوم‌سازی مسکن روستایی راهکاری قبل از بروز سوانح طبیعی محسوب می‌شود؛ بنابراین، مدیریت روستایی می‌تواند با دخیل دانستن نظر مردم وارد عمل شود و تحقق جلب مشارکت روستاییان می‌تواند حداقل دو پیامد اصلی داشته باشد که عبارت‌اند از: بهسازی و مقاوم‌سازی کالبدی مسکن شخصی و تبدیل آن‌ها از سرپناه به مسکن دیگری، بهبود فضایی و کالبدی محیط‌زیست که هدف از شاخص‌های اولیه، ارتقای سطح سکونت ساکنان است.

دریافت وام نیز نشان داد که Sig مربوط به آزمون لون^۹ بیشتر از سطح معنی‌داری است ($Sig > 0/05$)؛ بنابراین، برابری واریانس‌ها (H_0) پذیرفته می‌شود و H_1 رد می‌شود. Sig آزمون تساوی میانگین با فرض تساوی واریانس بیشتر از 0/05 است؛ پس، فرضیه H_1 رد می‌شود و ادعای تأثیر متغیر وضعیت مالکیت منزل مسکونی بر تمایل به دریافت وام پذیرفته نمی‌شود. در متغیر نوع سکونت، Sig مربوط به آزمون لوین بیشتر از سطح معنی‌داری است ($Sig > 0/05$)؛ بنابراین، برابری واریانس‌ها (H_0) پذیرفته می‌شود و H_1 رد می‌گردد. Sig آزمون تساوی میانگین با فرض تساوی واریانس کمتر از 0/05 است؛ پس، فرضیه H_0 رد می‌شود و ادعای تأثیر متغیر نوع سکونت بر تمایل به دریافت وام پذیرفته می‌شود.

نتایج حاصل از همبستگی اسپیرمن نشان داد که بین همه متغیرها به جز متغیر نوع سکونت در روستا، رابطه معنی‌داری وجود داشت و این مطلب با آزمون T .Test و $Anova$ نیز تأیید شد. در جدول (۷)، متغیرها براساس درجه شدت و گروه‌هایی که بالاترین میانگین را در دریافت وام داشته‌اند، آورده شده‌اند:

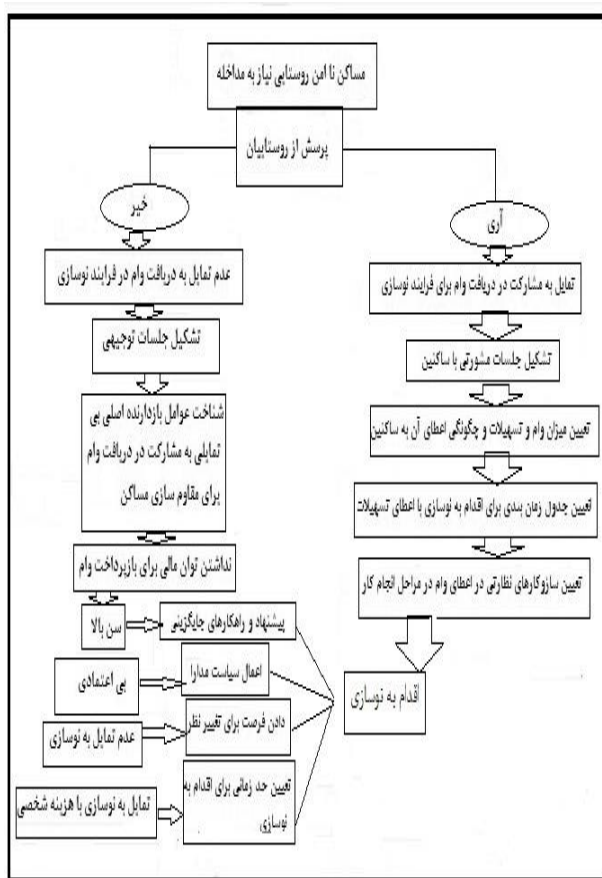
جدول ۷- سطح‌بندی متغیرهای تحقیق براساس میانگین

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

رتبه	متغیر	گروه	میانگین
۱	میزان آگاهی از خطر	بسیار زیاد	۴/۳۶
۲	سن	۱۸-۳۰	۴/۴۳
۳	سطح تحصیلات	فوق لیسانس	۴/۲۵
۴	میزان درآمد	+۷۰۰	۴/۸۰
۵	نوع سکونت	دائمی	۳/۸۱

۵. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

با توجه به اینکه سهم بسزایی از مشارکت مردمی در فرایند توسعه مدنظر است، آگاهی از نحوه و میزان مشارکت مردمی در عمران و توسعه و به‌ویژه توسعه روستایی، برنامه‌ریز را قادر خواهد ساخت تا به این پدیده به‌عنوان یکی از ارکان مؤثر در اجرای پیشنهادها و برنامه‌های توسعه روستایی توجه خاصی داشته باشند. براساس نتایج حاصل از پژوهش و مصاحبه‌های انجام‌شده با ساکنان روستاهای هدف، باید اشاره نمود که انگیزه‌های مشارکت در این روستاها متأثر از عوامل گوناگونی است که باید در برنامه‌ریزی مشارکتی، در اتخاذ رویکردهای مشارکتی مورد توجه قرار گیرد؛ از جمله این عوامل می‌توان به میزان آگاهی از خطر، میزان درآمد، سطح تحصیلات، نوع سکونت و سن اشاره کرد. نتایج آزمودن فرضیه‌ها وجود رابطه

شکل ۴- ساختار پیشنهادی برای افزایش میزان مشارکت

روستاییان در امر مقاوم‌سازی مسکن روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۰

بنابر نتایج به‌دست‌آمده از انجام این پژوهش پیشنهاد می‌شود که:

➤ شهرداری با هماهنگی دولت، سازمان‌ها و ادارات خدماتی چون آب و فاضلاب، بهداشت و درمان و نهادهای پولی و اعتباری، برای اعطای وام نوسازی به روستاییان مایل به مشارکت اقتصادی در ازای مراحل مختلف انجام کار اقدامات لازم را به‌اجرا درآورد. بدیهی است با توجه به هزینه مدیریت بحران برای سازمان‌ها و نهادهای یادشده، در صورت بروز بحران و معضلات مربوط به مسکن فرسوده، اعطای وام نوسازی مطمئن‌ترین راه خواهد بود.

➤ از آنجایی که میانگین تمایل به دریافت وام در میان ساکنان این روستاها ۶۳/۸٪ است، مدیران روستا بایستی ایجاد جدول زمان‌بندی برای اعطای وام به خانوارهای متمایل را در دستور کار خود قرار دهند. بدیهی است در این فرایند می‌توان در ابتدا، با در اولویت قرار دادن خانوارهایی را که تمایل بیشتری به بازپرداخت ماهانه وام‌ها دارند، منابع مالی لازم را برای خانوارها با بازپرداخت کمتر در زمان‌بندی آتی تأمین کرد که این خود جنبه تشویقی نیز خواهد داشت.

➤ با توجه به نرخ درحال نوسان مصالح، شهرداری می‌تواند با کمک نهادهای مربوط مانند شرکت عمران و بهسازی یا شرکت‌های انبوه‌سازی و ... امکان تأمین بخشی از نیاز ساختمان‌سازی با بهای یارانه‌ای را فراهم آورد؛

➤ شهرداری می‌تواند با همکاری سازمان نظام مهندسی ساختمان و اداره مالیات، برای ایجاد نظام مهندس ناظر تسخیری اقدام نماید؛ به این صورت که هر مهندس ناظر درازای هر ۴ پرونده عادی و درازای تخفیف مالیات بر درآمد نظارت، موظف به نظارت بدون دستمزد به یکی از خانه‌های فرسوده روستایی مورد تأیید شهرداری شود؛

➤ نهادهای مدیریتی در روستاها با همکاری آموزش و پرورش، صداوسیما، روزنامه محلی و سایر مراجع مربوط، برای آگاه‌ساختن مردم از برتری نوسازی و مضرات وجود مسکن ناامن و زندگی در آن اقدام کنند و چگونگی اقدام روستاییان در این راستا را ترویج دهند؛

➤ نهادهای مدیریتی در روستاها در راستای اعتمادسازی بین روستاییان، به کمک نهادها و سازمان‌های نام‌برده، اقدام به شفاف‌سازی فعالیت‌های این نهادها نمایند و موارد صرف بودجه روستا و منابع تأمین مالی برای انجام هزینه‌های روستایی را در اختیار روستاییان قرار دهند؛

➤ تلاش بیشتر شهرداری‌ها برای فعالیت بیشتر شوراهای روستا، که می‌توانند بستر لازم را برای ورود ساکنان روستاها به چرخه مشارکت فراهم آورند تا علاوه بر ایجاد تعلق روستاییان به روستای خویش، از پتانسیل‌های موجود در ساکنان برای ارتقای بافت فرسوده روستایی بهره گیرند؛

➤ در برخی از روستاها به‌ویژه روستاهای طشک، جزین و تم-شولی، درآمد خانوارها پایین و تمایلشان به مشارکت به‌طور نسبی زیاده‌تر است؛ بنابراین، با توانمندسازی این روستاها شاهد حضور مردم در این فرایند خواهیم بود؛

➤ برای ارتقای فرهنگ روستانشینی و تبیین حقوق و وظایف روستاییان، به‌ویژه از طریق مادرها و خانم‌های خانه‌دار خانوارهای ساکن در این روستاها تلاش شود؛ آنان در رابطه با فرایند حاضر توجیه شوند و برای رفع بی‌اعتمادی روستاییان، از طریق نهادهای مدیریت روستایی اقدام شود؛

➤ شهرداری با کمک نظام مهندسی ساختمان و نهادهای پولی و اعتباری مربوط، با اعمال نظارت دقیق و اعطای وام در مراحل مختلف انجام کار، از بروز آثار سوءتورمی جلوگیری کند و از فرصت مهیا شده برای ایجاد بازار کار در این حجم برای افراد با مهارت کمتر که بیشتر ساکنان این روستاها را در برمی‌گیرد، برای ایجاد اشتغال و توانمندسازی خانوارها بهره‌گیرد. در مراحل نخستین برنامه زمان‌بندی ایجاد شده برای اقدام به نوسازی و مشارکت، از اعمال سیاست برای وارد کردن خانوارهایی که تمایل به مشارکت ندارند، چشم‌پوشی شود؛ زیرا، به‌نظر می‌رسد آغاز فرایند نوسازی با مشارکت اقتصادی ساکنان و به‌ثمر رسیدن نتایج اولیه آن، بهترین سیاست تشویقی برای ورود به چرخه مشارکت است؛ اما در صورت اقدام‌نمودن خانوارهایی که تمایل به نوسازی چه با مشارکت و چه با سرمایه شخصی و بخش خصوصی ندارند، با اعمال سیاست‌های تحدیدی مانند افزایش مالیات بر مستغلات فرسوده و اعمال فرمول ویژه برای احتساب عوارض نوسازی تنبیهی برای خانه‌های فرسوده و معرفی گزینه‌های جایگزین اعم از مشارکت درصدی با پیمانکاران بخش خصوصی و سایر راهکارهای مرتبط، انگیزه لازم برای اقدام به نوسازی فراهم شود. با توجه به بی‌تمایلی به دریافت نکردن وام در روستاهای هدف، در این بخش توصیه‌ها و راهبردهایی برای افزایش درصد مشارکت برای مقاوم‌سازی ارائه گردید.

یادداشت‌ها

5 - Rehabilitation
6-Conversion
7- Renewal
8- Majale
9- Levene

1- Amy
2- Gallent, Mark, & Tewdwre
3- Adaptation
4- Revitalization

کتابنامه

۱. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی. (۱۳۷۶). *فصلنامه تخصصی مسکن و انقلاب*. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
۲. بهرامی، ر. (۱۳۸۷). تحلیلی بر آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در برابر زلزله: مطالعه موردی استان کردستان. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۱(۲)، ۳۰-۴۵.
۳. دلاور، ع. (۱۳۸۸). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: نشر ویرایش.
۴. زارعی، م. (۱۳۹۰). بررسی توزیع فضایی مشارکت روستاییان در تمایل به دریافت وام برای مقاوم‌سازی مسکن در برابر سوانح طبیعی (زلزله) و سنجش میزان ارزش‌های محیطی با استفاده از روش *choice experiment* (مطالعه موردی: ده سکونتگاه روستایی بخش آباده‌طشک (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
۵. شکیب‌ا، ع. (۱۳۸۷). «بحران» دانشنامه مدیریت شهری و روستایی. تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۶. علوی‌تبار، ع. (۱۳۸۲). بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهر (جلد ۱). تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۷. عندلیب، ع. ر.، و حاجی‌علی‌اکبری، ک. (۱۳۸۷). *نوسازی بافت‌های فرسوده با مشارکت ساکنان منطقه ۱۵ شهر تهران*. تهران: انتشارات سازمان نوسازی.
۸. مجتهدزاده، غ. (۱۳۶۸). *برنامه‌ریزی شهری در ایران*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام‌نور.
۹. مهندسین مشاور ستاوندنما. (۱۳۷۵). *طرح هادی شهر آباده‌طشک*. شیراز: سازمان مسکن و شهرسازی استان فارس.
۱۰. مهندسین مشاور سما. (۱۳۸۸). *طرح توجیهی شهرستان بختگان*. شیراز: سازمان مسکن و شهرسازی استان فارس.
۱۱. مهندسین مشاور شاران. (۱۳۸۴). *راهنمای شناسایی و مداخله در بافت‌های فرسوده*. تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.
12. Amy, E. (2011). *Crisis response decision making*. New York: Routledge.
13. Gallent, N., Mark, S. H., & Tewdwre, J. (2003). *Housing in the European countryside; rural pressure and policy in Western Europe*. New York: Routledge.
14. Hamzelloo, H. (2005). Strong ground motion modeling of causative fault for the 2002 Avaj earthquake, Iran. *Tectonophysics*, 409(1-4), 159- 174.
15. Majale, M. (1998). *Basic infrastructure in informal settlement Kenya*. 24th WEDE Conference Sanitation and Water for All, Islamabad, Pakistan. Retrieved August 25, 2011, from <http://wedc.lboro.ac.uk/resources/conference/24/Majale.pdf>.

**Investigating the Variables of Willingness to Get Loan for Earthquake Retrofitting in Rural Areas
(Case Study: Abadeh Tashk District of Neyriz County)**

Ali Hajinejad¹, Ali Asgari², Jafar Qaderi³, Masoumeh Zareyi^{4*}

1. Associate Prof., in Geography & Rural Planning, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran.

2. Associate Prof., in Disaster Management, York University, Ottawa, Canada.

3. Assistant Prof., in Social Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran

4. MSc. in Geography and Rural Planning, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran.

Received: 1 Aug 2013

Accepted: 16 Aug 2014

Abstract:

Purpose: The aim of the present study is to identify the variables that influence the willingness of villagers to get loans for the process of structural modification and rehabilitation of housing and also ranking of these variables

Methodology: This study is an applied research and it used correlational descriptive - analytic method for analysis. For characterizing data, SPSS software was used. ANOVA, T-test and Chi-square were examined to determine the rate of tendency to get loan. Data was collected through field studies using the cook-run sampling method taken from 300 sample families of the region.

Finding: The results showed that there was a significant relationship between 5 variables of 6 investigated variables (type of residence, age, education level, awareness of risk, income) and the dependent variable of research (willingness to get loans) ($p < 0.05$). And there was no significant relationship between the ownership status and the dependent variable of research ($P > 0.05$).

Research limitation: Lack of access to update data in villages is one of the challenges of the present study.

Practical implications: Regarding the findings, some suggestions are proposed such as paying attention to the schedule of giving loan to families and providing subsidies for part of the required building.

Original/value: The importance of this study lies in the fact that rural administrators can take actions according to the variables of willingness to get loan for earthquake retrofitting.

Keywords: Participation, willingness to get loans, retrofitting, Abadeh tashk.

How to cite this article:

Hajinejad, A., Asgari, A., Qaderi, J. & Zareyi, M. (2014). Investigating the variables of willingness to get loan for earthquake retrofitting in rural areas (Case study: Abadeh Tashk District of Neyriz County). *Journal of Research & Rural Planning*, 3(7), 1-10.

URL <http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/24393>

ISSN: 2322-2514

eISSN: 2383-2495